Dokumentácia R-ÚSES – potreba či nevyhnutnosť?

Krajina je životným priestorom človeka a bioty – najvýznamnejšia časť je chránená v rámci siete NATURA 2000. Realizáciou ľudských aktivít dochádza k zmene jej charakteristických čŕt, k ohrozovaniu ekosystémov, a tým k znižovaniu ekologickej stability. Dynamické zmeny krajiny, budovanie novej infraštruktúry a silný ekonomický rozvoj predstavujú tlak na zachované prírodné ekosystémy v územiach siete NATURA 2000.

Súčasný stav krajiny sa za posledných 15 rokov výrazne zmenil. Vybudovanie technickej infraštruktúry sprístupnilo nové územia pre investičný rozvoj a cestovný ruch a mnohokrát dochádza ku kolízii záujmov človeka a území zaradených do siete NATURA 2000. Štátna správa, samospráva a investori pritom nemajú k dispozícii žiaden aktuálny dokument, ktorý by ich usmerňoval tak, aby hospodárske a rekreačné aktivity nepredstavovali hrozbu pre vyčlenené územia NATURA 2000 alebo pre ekologické koridory, spájajúce jednotlivé centrá biotickej aktivity.

Zachované ekosystémy sú často vnímané ako prekážka realizácie hospodárskych a rekreačných aktivít. Tento názor je potrebné zmeniť a vypracovať relevantný dokument, ktorý by umožňoval zachovanie území NATURA 2000 v priaznivom stave a zároveň zosúladil plánované činnosti s potrebou ochrany území NATURA 2000. Preto je potrebné monitorovať vplyv hospodárskej činnosti a rozvoj cestovného ruchu na územia NATURA 2000 a navrhnúť opatrenia na zachovanie integrity a priaznivého stavu týchto území. Toto je možné zabezpečiť prostredníctvom dokumentácií R-ÚSES, ktoré budú monitorovať zmeny využitia a ochrany krajiny, analyzovať všetky javy, ktoré vplývajú na zmenu krajiny a ekologickej stability. Zároveň hospodárske aktivity budú usmerňované prostredníctvom opatrení na zabezpečenie funkčnosti systému ekologickej stability, kde centrami biotickej aktivity sú práve územia NATURA 2000.

Potreba či nevyhnutnosť?

Túto otázku sme si položili v SAŽP – CMŽP Žilina v roku 2009, keď bola zverejnená výzva MŽP SR Operačný program Životné prostredie, prioritná OS 5 – Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny. Zareagovali sme na uvedenú výzvu s projektom „Podpora ochrany lokalít NATURA 2000 začlenením do celopriestorového systému ekologickej stability“, ako jednoznačného nástroja na usmerňovanie rozvojových zámerov v krajine a monitorujúceho zmeny využitia krajiny a významných charakteristických čŕt.

Prioritne je projekt zameraný na okresy, kde sa predpokladá výrazný hospodársky rozvoj. Výber týchto okresov je stanovený nadväznosťou na koridor diaľnice D1. Pri umiestňovaní investícií v záujmovom území sa predpokladá rozvoj sídiel, rast počtu obyvateľov, zvyšovanie zastavaných plôch, a tým aj zvýšenie negatívneho vplyvu na životné prostredie a ohrozenie biotopov v území. Preto potreba ÚSES v týchto územiach sa javí ako nástroj na zmierňovanie dosahu negatívnych javov a zároveň by neobmedzoval rozvoj jednotlivých sídiel – okresov.

V rokoch 2009 – 2011 boli v SAŽP spracované dokumentácie R-ÚSES okresov Martin, Prešov, Sobrance, Dolný Kubín, Banská Štiavnica, Liptovský Mikuláš. Do roku 2013 budú spracované dokumentácie R-ÚSES okresov Tvrdošín, Ružomberok, Spišská Nová Ves, Poprad, Ilava, Michalovce, Levoča, Trebišov, Detva, Trenčín, Žiar nad Hronom, Čadca, Turčianske Teplice.

Definícia R-ÚSES nám priamo zodpovedá na otázku ich nevyhnutnosti: R-ÚSES je celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine.

Zameranie dokumentácie

Spracovaná dokumentácia R-ÚSES:

- zvýrazní sa dôležitosť území siete NATURA 2000 v celoeurópskom kontexte,
- identifikujú a zmapujú sa bariéry biokoridorov vo voľnej krajine, brániace toku hmoty, energie a genetických informácií medzi jednotlivými územiami NATURA 2000, čím budú vytvorené predpoklady pre účinnú elimináciu týchto bariér, a tým k zlepšeniu stavu území NATURA 2000,
- budú spracované dokumenty monitorujúce zmeny využitia krajiny a významných charakteristických čŕt krajiny,
- bude k dispozícii verifikovaný podklad pre rozhodovací proces využitia krajiny v okresoch, v ktorých je predpoklad masívneho rozvoja hospodárskych a investičných aktivít, čo preventívne zabráni zhoršovaniu priaznivého stavu biotopov a druhov, pre ktoré sú územia NATURA 2000 vyhlásené,
- posilní sa nový model ochrany prírody a krajiny zapracovaním území NATURA 2000 do územných plánov a územnoplánovacích podkladov,
- posilní sa inštitúcia ochrany prírody a krajiny vytvorením koncepcie zabezpečujúcej celoplošnú ochranu prírody a zachovanie biodiverzity v územiach NATURA 2000.

Spracovanými dokumentáciami R-ÚSES vytypovaných okresov sa naplní hlavný cieľ projektu a to posilnenie inštitúcie ochrany prírody a krajiny vytvorením koncepcie zabezpečujúcej celoplošnú ochranu prírody a zachovanie biodiverzity v územiach NATURA 2000.
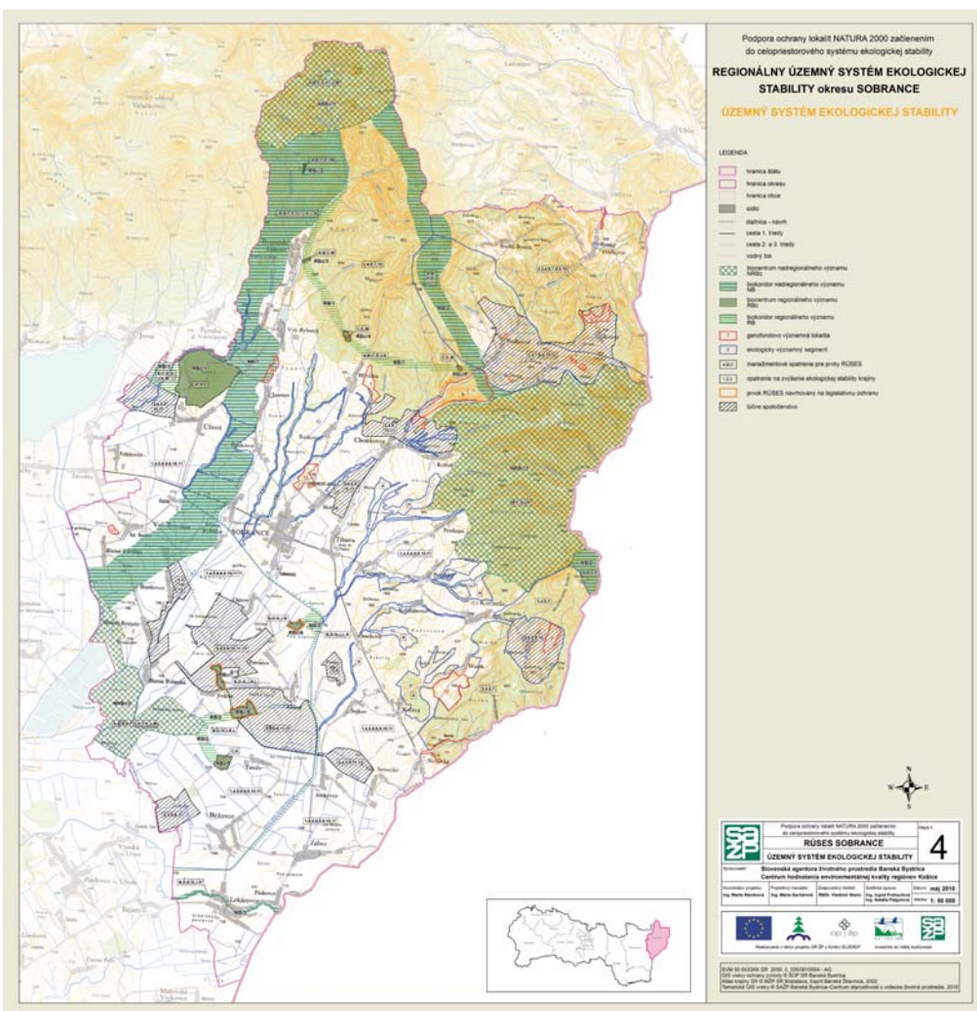
Ing. Marta Slámková
Slovenská agentúra životného prostredia